Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

“MILLIY IQTISODIYOTIMIZDA INVESTITSIYALAR VA MOLIYAVIY RIVOJLANISHNI OLIY MUHANDISLIK MAKTABLARI BILAN INTEGRATSIYALASHTIRISH SAMARADORLIGI”

TEZISLAR TO‘PLAMI

2024-yil 1-avgust–27-sentabr

MAXSUS SON

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 47 sahifa.
E’lon qilishga 2024-yil 30-iyulda ruxsat etildi.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O‘zR Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O‘zR Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vaziri o‘rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O‘zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta’lim muassasalari va markazlar bo‘yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori
Nosir Mahmudov, I.f.n. Toshkent davlat iqtisodiot universiteti professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro “Nordik” universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O‘zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig‘i o‘rinbosari
Ochilov Farxod, O‘zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig‘i
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) “El-yurt umidi” jamg‘armasi ijrochi direktori o‘rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, t.f.f.d.(,PhD) TAQU katta o‘qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., “LUKOIL-Energoservis” Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o‘g‘li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Nasir Mahmudov, I.f.n. Professor of Tashkent State University of Economics

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg‘ona davlat universiteti dotsenti
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
G‘afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o‘qituvchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

Zamonaviy agrotexnologiyalar hosildorlik garovi 15
K.A.Sharipov, V.A.Karimov

Oliy ta’lim tizimida iqtidorli talabalar bilan ishlashni tashkil etish. toshkent davlat iqtisodiyot universiteti va xorijiy davlatlar tajribasi 19
S. M. Mirzaliyev

Tijorat banklari aktiv operatsiyalarining daromadliligini oshirish masalalari 24
Adilov Mirkomil Miralimovich

Yoshlar turizmi bilan bog‘liq tushunchalarni o‘rganishning nazariy jihatlari 27
Allayor Norboev Ismoilovich

The importance of risk management to ensuring the stability of commercial banks 30
Abdusalomov Jahangir Oktam ugli

Davlat oliy ta’lim muassasalarida ta’lim xizmatlari xarajatlari hisobining asoslari 33
Abduraxmanov Otabek Patidinovich

Inson kapilatini boshqarishda inteluktual salohiyatni iqtisodiy bilimlar bilan mustahkamlash dolzarbligi 36
Kurbanbayeva Sevara Marat qizi

Reducing corruption through tax mechanisms 39
Musayeva K.Y

Raqamli iqtisodiyot sharoitida o‘zbekistonda kichik biznesning rivojlanish jarayonlari tahlili 42
Akbarov Abdulhamid Akmal o‘g‘li

Davlat budjeti xarajatlarining samaradorlik indikatorlaridan samarali foydalanish orqali makroiqtisodiy barqarorlikni ta’minlash masalalari 45
S.M.Xolxo‘jayev

DAVLAT BUDJETI XARAJATLARINING SAMARADORLIK INDIKATORLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI MAKROIQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH MASALALARI

S.M.Xolxo‘jayev
tadqiqotchi

O‘zbekistonda Davlat budjeti xarajatlarining samaradorlik indikatorlaridan foydalanish dolzarb masala bo‘lib qolmoqda. Chunki Davlat budjeti xarajatlarining samaradorlik indikatorlaridan samarali foydalanish masalasi davlatning muhim iqtisodiy-moliyaviy siyosati hisoblanadi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-158-son Farmoni bilan tasdiqlangan “O‘ZBEKISTON – 2030” STRATEGIYASIning 46-maqsadida “Fiskal barqarorlikni ta’minlash va davlat majburiyatlarini samarali boshqarish” belgilangan. Ushbu maqsadga erishish uchun 5 ta samaradorlik ko‘rsatkichlaridan biri 2030-yilgacha “Natijaga yo‘naltirilgan budjetlashtirish” amaliyotiga to‘liq o‘tish ko‘zda tutilgan. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Davlat moliyasini boshqarish tizimini takomillashtirish strategiyasining asosiy maqsadlaridan biri bu o‘rta muddatli budjet asoslarini ishlab chiqish hamda yillik budjetni shakllantirishning yangi “natijaga yo‘naltirilgan budjet” (Dasturiy budjetlashtirish) tizimini joriy etish hisoblanib, mazkur maqsad bo‘yicha quyidagilar amalga oshirildi. Har bir davlatning milliy strategiyasida (5-10 yillik) belgilangan strategik maqsadlarga erishish uchun davlat budjetidan sarflanadigan mablag‘larning uzviy bog‘liqligi Dasturiy budjetlashtirish tizimi orqali ta’minlanadi.

Kelgusi o‘rta muddatli davrda fiskal siyosat “O‘zbekiston–2030” strategiyasida belgilangan maqsadlarga erishishga, tashqi siyosiy va iqtisodiy vaziyatning O‘zbekistonga ta’sirini yumshatishga, makroiqtisodiy va fiskal barqarorlikni ta’minlashga, investitsiyaviy jozibadorlikni oshirish, aholining muhtoj qatlamini ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashni yanada yaxshilash, uzoq muddatli inklyuziv iqtisodiy o‘sishni ta’minlashga qaratilishi rejalashtirilgan. 2030-yilga borib yalpi ichki mahsulotni aholi jon boshiga 4 ming AQSH dollaridan oshirish hamda “daromadi o‘rtachadan yuqori bo‘lgan davlatlar” qatoriga kirish uchun makroiqtisodiy barqarorlikni ta’minlagan holda iqtisodiyot tarmoqlarida barqaror yuqori o‘sish sur’atlarini saqlab turish zarur.

Shundan kelib chiqib, Hukumat tomonidan cheklovchi fiskal siyosat olib borilishi, jumladan, fiskal konsoliyadatsiyalash (budjet daromadlarini oshirish va davlat budjeti xarajatlarini bosqichma-bosqich maqbullashtirish) orqali budjet taqchilligini pasaytirib borish, samarasiz soliq imtiyozlari va preferensiyalaridan voz kechish lozim.

Shuningdek, o‘rta muddatli davrda tashqi qarzlarni jalb qilish bo‘yicha yillik imzolanadigan yangi bitimlarning cheklangan hajmi oshishining oldini olish, bunda, davlat tashqi qarzi mablag‘larini, asosan, muhim ijtimoiy soha va infratuzilmani rivojlantirishga yo‘naltirish maqsadga muvofiq. Shular bilan bir qatorda, budjet qonunchiligiga kiritilgan davlat qarzi va budjet taqchilligi bo‘yicha qoidalarni takomillashtirish, budjet intizomini yanada kuchaytirishga qaratilgan yangi qoidalarni joriy etish bo‘yicha takliflarni ishlab chiqish hamda ularni budjet qonunchiligida aks ettirish lozim bo‘ladi. Bundan tashqari, 2020–2024-yillarda O‘zbekiston Respublikasining davlat moliyasini boshqarish tizimini takomillashtirish strategiyasida belgilangan vazifalar ijrosini tahlil qilgan holda, Xalqaro valyuta jamg‘armasi ekspertlari ishtirokida keyingi 5 yillikda davlat moliyasi tizimida amalga oshiriladigan islohotlarni belgilash rejalashtirilmoqda.

So‘nggi yillarda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlar doirasida moliyaviy resurslarining boshqaruvini davr talabi bo‘yicha takomillashtirib borish hamda tashabbusli budjetlashtirishga asoslangan innovatsion moliyaviy boshqaruv tizimini shakllantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Ma’lumki, mamlakatimizda budjet mablag‘larining sarflanishida jamoatchilik nazoratini o‘rnatish hamda fuqarolarni budjet jarayoniga keng jalb qilish maqsadida 2021-yildan boshlab vazirlik tomonidan yangi tahrirda ishga tushirilgan “Ochiq budjet” axborot portali orqali “Tashabbusli budjet” jarayonlari o‘tkazib kelinmoqda.

Bu borada o‘tgan davr mobaynida jamoatchilik fikri asosida tadbirlarni shakllantirishda keng jamoatchilik jalb qilindi, budjet jarayonida fuqarolar ishtiroki oshirildi, shuningdek, tashabbusli budjetlashtirish sohasida mahalliy va xalqaro tajriba bilan doimiy tanishtiruvlar olib borildi. 2021–2023-yillar davomida Tashabbusli budjet jarayonlari uchun Davlat budjetidan qariyb 8,0 trln so‘m mablag‘lar yo‘naltirildi. Mazkur mablag‘lar doirasida

jami o'n mingga yaqin loyihalar g'olib deb topilib, besh mingdan ortiq mahallalarda ijtimoiy muammolar bartaraf etilishiga erishildi.

Dastur doirasida budjet mablag'lari aynan jamoatchilik fikri asosida fuqarolar tomonidan dolzarb, deb topilgan muammolarni hal etish uchun manzilli yo'naltirilishiga, shu bilan birga, ajratilgan mablag'lardan foydalanishda jamoatchilik nazoratini kuchayishiga erishilmoqda. Yuqoridagilardan ko'rinib turibdiki, Tashabbusli budjet jarayonlari yildan-yilga fuqarolarning turmush darajasini yaxshilashda tezkorlik bilan natijaga erishish mumkin bo'lgan hamda barcha fuqarolar foydalanish imkoniyati mavjud mexanizm sifatida shakllanib bormoqda.

Davlat budjeti xarajatlarining samaradorlik indikatorlaridan samarali foydalanish orqali makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash uchun quyidagilarni amalga oshirish maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz:

Birinchidan, dasturiy budjetlashtirish amaliyotini joriy etish bo'yicha me'yoriy-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqish lozim;

ikkinchidan, vazirlik va idoralarning o'rta muddatga mo'ljallangan biznes rejalari-strategiyalarini, rivojlantirish dasturlarini ishlab chiqish tartibini belgilash maqsadga muvofiq bo'ladi;

uchinchidan, moliya yili doirasida davlatning dasturiy budjetlashtirish amaliyotidagi funksiyalari, vazifalari va maqsadlarini aniqlash kerak bo'ladi;

to'rtinchidan, dasturiy budjetlashtirish tizimida budjet klassifikatsiyasini ishlab chiqish va budjet xarajatlarini dasturlar bo'yicha tasniflashni joriy etish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбекистон Республикасининг" 2024-йил учун Ўзбекистон Республикаси нинг Давлат бюджети тўғрисида"ги Қонуни ижросини таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида" 2023 йил 29 декабрдаги ПҚ-422 сон Қарори. lex.uz›docs/6721144.
2. Ўзбекистон Республикасининг 2025–2027 йилларга мўлжалланган Фискал стратегияси. gov.uz›uz/news/view/14885.
3. Bloom D., Canning D. The Effect of Health on Economic Growth, a Production Function Approach//World Development, 32. 2004.– pp. 1-13.
4. Goldin C. and Katz L. The Race between Education and Technology//Cambridge, MA: Harvard University Press. 2009.
5. Рахмонов Дилшоджон Алиджонович. Ўзбекистонда ижтимоий соҳани молиялаштиришнинг методологик асосларини такомиллаштириш 08.00.07 – молия, пул муомаласи ва кредит иқтисодиёт фанлари доктори (dsc) диссертацияси автореферати.– Т.: – 2018, 7 б.
6. Мирходжа Диёра Алишеровна Ўзбекистонда мактаб таълимини молиялаштиришни такомиллаштириш 08.00.07 – молия, пул муомаласи ва кредит иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати. Тошкент – 2021, 7-б.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024-maxsus son

© Materiallar ko'chirib bosilganda ""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.